

Bogdan Klepacki

Wsparcie rozwoju rolnictwa i terenów wiejskich w warunkach funkcjonowania Polski w Unii Europejskiej

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis nr 21, 75-93

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bogdan Klepacki
WSBiP w Ostrowcu Świętokrzyskim
SGGW Warszawa

WSPARCIE ROZWOJU ROLNICTWA I TERENÓW WIEJSKICH W WARUNKACH FUNKCJONOWANIA POLSKI W UNII EUROPEJSKIEJ

Producenci rolni i mieszkańcy wsi mogą korzystać ze środków finansowych krajowych oraz pozyskanych z Unii Europejskiej. W opracowaniu prezentujemy ważniejsze źródła i rodzaje dostępnych programów.

Specjalny program akcesyjny dla rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich – SAPARD

SAPARD jest programem pomocy finansowej dla krajów, które przed 2004 rokiem starały się o członkostwo w Unii Europejskiej. Został uruchomiony ze względu na niedostatecznie szybki rozwój gospodarczy na obszarach wiejskich tych państw. Podstawowe kierunki działań w ramach tego programu obejmują:

1. poprawę przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych,
2. inwestycje w gospodarstwach rolnych,
3. rozwój i poprawę infrastruktury obszarów wiejskich,
4. zróżnicowanie działalności gospodarczej, która zapewni mieszkańcom alternatywne źródła dochodów [Sapard ...2004].

Wysokość pomocy finansowej w ramach programu SAPARD do inwestycji w gospodarstwach rolnych wynosi 50% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia, lecz nie więcej, niż 85000 PLN w przypadku działań dotyczących restrukturyzacji mleka oraz do 50000 PLN przy modernizacji gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierząt rzeźnych. Szacunkowe koszty dotyczące inwestycji w gospodarstwach rolnych z programu SAPARD przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Szacunkowa tabela finansowa dla działania 2 w programie SAPARD

Rok	Całkowity koszt kwalifikowany w EURO	Środki UE	Środki budżetu krajowego	Środki prywatne
2000	76 251 816	28 594 476	9 531 432	38 125 908
2001	87 269 736	32 726 151	10 908 717	43 634 868
2002	87 347 830	32 755 436	10 918 479	43 673 915
2003	85 641 174	32 115 440	10 705 147	42 820 587
2004	85 466 122	32 049 796	10 683 265	42 733 061
2005	85 348 506	32 005 690	10 668 563	42 674 253
2006	84 891 062	31 834 148	10 611 383	42 445 531
Suma	592 216 246	222 081 137	74 026 986	296 108 123

Źródło: Wyciąg z programu operacyjnego SAPARD. MRiRW. Warszawa 2002 r.

W kosztach tych środki publiczne i prywatne stanowią po 50%. W ramach środków publicznych udział UE wynosi 75%, a udział krajowy 25%.

Płatności bezpośrednie

W negocjacjach akcesyjnych Polska podjęła decyzję o zastosowaniu uproszczonego systemu dopłat bezpośrednich, który UE zaproponowała krajom kandydującym. System ten będzie mógł funkcjonować przez pierwsze trzy lata członkostwa z możliwością przedłużenia o dwa kolejne lata, do 2008 roku włącznie. Okres stosowania systemu może być jednak krótszy niż 3 lata. W latach 2004, 2005 i 2006 podstawowy poziom dopłat z budżetu unijnego WPR wynosił będzie odpowiednio 25%, 30% i 35% w stosunku do poziomu wsparcia rolnictwa w Unii Europejskiej. Dopłaty bezpośrednie w wymienionych latach będą mogły być podwyższone odpowiednio do wysokości 55%, 60% i 65%. Na sfinansowanie płatności uzupełniających będzie wykorzystana część środków z Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich, a także środki budżetu krajowego.

Płatności bezpośrednie przysługują producentom rolnym posiadającym grunty rolne o powierzchni powyżej 1ha, z tym, że powierzchnia działek rolnych wchodzących w skład gospodarstwa nie może być mniejsza niż 0,1ha. Stawkę jednolitej płatności obszarowej na 1 ha gruntów określa Komisja Europejska. Stawkę dopłat uzupeł-

niających określała Rada Ministrów. W 2004 roku stawka płatności obszarowej wynosiła 210,53 zł/ha, a uzupełniającej – 292,78 zł/ha¹.

Plan rozwoju obszarów wiejskich – PROW

Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich finansowany jest z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji w rolnictwie (EAGGF). Jego celem jest wsparcie restrukturyzacji rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich. W ramach PROW wspierane są następujące działania:

1. renty strukturalne,
2. wspieranie gospodarstw niskotowarowych,
3. wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW),
4. wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i dobrostanu zwierząt,
5. zalesianie gruntów rolnych,
6. dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej,
7. wsparcie tworzenia i funkcjonowania grup producentów rolnych,
8. pomoc techniczna,
9. uzupełnienie płatności obszarowych.

W ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 część środków finansowych zostanie przeznaczona na uzupełnienie płatności obszarowych w latach 2004-2006. Skalę środków finansowych w ramach PROW przedstawiamy w tabeli 2.

¹ W roku 2005 płatności uzupełniające będą objęte następujące rośliny uprawiane w plonie głównym: zboża, rośliny oleiste (rzepak, rzepik, słonecznik, soja), rośliny wysokobiałkowe (bób, bobik, łubin słodki, groch siewny), rośliny strączkowe (wyka siewna, soczewica jadalna, ciecierzycy pospolita), orzechy (włoskie, leszczyna) len włóknisty i oleisty, konopie włókniste³, rośliny przeznaczone na paszę, uprawiane na łąkach i pastwiskach oraz gruntach rolnych (trawy, rośliny motylkowate drobnonasienne, rośliny strączkowe pastewne, rośliny okopowe pastewne, z wyłączeniem, ziemniaków pastewnych). Dopłatami są objęta także rośliny przeznaczone na materiał siewny: elitarny i kwalifikowany (Dz. U. Nr 37, poz. 327, 2005).

Tabela 2. Finansowanie Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2004 - 2006

Nazwa projektu	Wielkość wydatków [mln EURO]	
	publicznych	ze środków UE
Renty strukturalne	640,5	512,4
Wspieranie gospodarstw niskotowarowych	376,3	301
Grupy producentów rolnych	25,4	20,2
Wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)	976,8	781,4
Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt	348,9	279
Zalesianie gruntów rolnych	101,8	81,4
Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów UE	243,4	194,7
Pomoc techniczna	34	27,1
Uzupełnienie płatności bezpośrednich	705,3	564,2
Projekty zatwierdzone w ramach Rozporządzeniu (KE) Nr 1268/1999	140	105
Razem	3592,4	2866,4

Źródło: Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006. MRiRW. Warszawa 2004.

Renty strukturalne

Głównym celem systemu rent strukturalnych jest przyspieszenie procesu wymiany pokoleń oraz poprawa rentowności gospodarstw. Instrument ten jest stosowany w krajach o rozdrobnionej strukturze gospodarstw, celem poprawy struktury obszarowej gospodarstw oraz jako instrument zapewniający dochody starszym rolnikom, zaprzestającym pracy w rolnictwie. Beneficjentami systemu są rolnicy prowadzący gospodarstwa rolne powyżej 3 ha, którzy w latach 2004-2006 osiągną wiek 54-59 lat. Szacuje się, że potencjalnie będzie mogło w systemie uczestniczyć ok. 47 tys. rolników.

Wspieranie gospodarstw niskotowarowych

Wspieranie gospodarstw niskotowarowych ma na celu zwiększenie możliwości inwestowania gospodarstw rolnych o niewielkim własnym potencjale ekonomicznym. Gospodarstwa te w znaczącej mierze prowadzą produkcję na samozaopatrzenie, a dzięki pomocy finansowej mogą podjąć inwestycje prowadzące do rynkowego ukierunkowania produkcji, poprawy dochodowości oraz dostosowań do funkcjonowania w warunkach jednolitego rynku UE.

Pomoc finansową dla gospodarstw niskotowarowych stanowić będzie premia w wysokości 1250 EURO (obecnie około 5800 zł) na gospodarstwo, na rok. Może być wypłacana w ciągu 5 kolejnych lat, przy czym po trzecim roku otrzymywania pomocy finansowej, rolnik musi wykazać osiągnięcie celów cząstkowych planu rozwoju gospodarstwa. Stanowi to warunek wypłaty środków w następnych dwóch latach.

Wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)

Wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania ma na celu zapewnienie ciągłości rolniczego użytkowania ziemi na tych terenach, zachowanie walorów krajobrazowych oraz promocję rolnictwa przyjaznego dla środowiska. Dopłaty wyrównawcze na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania będą rekompensować wyższe koszty produkcji tych gospodarstw w stosunku do gospodarstw położonych poza strefami ONW. Mają za zadanie przeciwdziałać wyludnianiu się obszarów wiejskich i zatraceniu ich rolniczego charakteru.

W ramach delimitacji obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania wyróżniono:

1. obszary nizinne:
 - a) strefa nizinna I – gminy dla których wartość wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP) mieści się w przedziale 52,0 – 82,5 pkt.
 - b) strefa nizinna II – gminy, gdzie wysokość WWRPP nie przekracza 52,0 pkt.
2. obszary górskie:

- a) strefa I - gminy, w których ponad połowa użytków rolnych znajduje się na wysokości 350 – 500 m n.p.m.
 b) strefa II - gminy, w których ponad połowa użytków rolnych znajduje się na wysokości ponad 500 m n.p.m.

Pomoc finansowa udzielana będzie w postaci corocznych opłat wyrównawczych, przyznawanych do 1 ha użytków rolnych położonych na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania i pozostających w użytkowaniu rolniczym (tab. 3).

Tabela 3. Wysokość szacowanych stawek dopłata wyrównawczych w ramach ONW

Typ ONW	Strefa	Dopłata (EUR/ha)
Nizinne	nizinna I	33,6
	nizinna II	52,2
Górskie	górska I	55,2
	górska II	67,8

Źródło: Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006. MRiRW. Warszawa 2004.

Dopłaty wyrównawcze podlegać będą jednak zmniejszeniu w zależności od powierzchni gospodarstwa (tab. 4).

Pomoc finansowa w ramach tego działania będzie przyznana do użytków rolnych położonych w granicach ONW. Ich powierzchnia musi wynosić co najmniej 1 ha. Wnioskodawca musi zobowiązać się do przestrzegania zasad Zwykłej Dobrej Praktyki Rolniczej oraz do prowadzenia produkcji rolnej na wszystkich działkach położonych na obszarze ONW przez okres co najmniej 5 lat od daty otrzymania pierwszej dopłaty z tytułu gospodarowania na terenie ONW. Wnioskodawca powinien także zobowiązać się do przestrzegania zakazów odnośnie stosowania substancji o działaniu hormonalnym, tyreostatycznym i beta – antagonistycznym w żywieniu zwierząt. Ponadto, warunkiem uzyskania środków finansowych jest złożenie wniosku o płatność z tytułu prowadzenia działalności rolniczej na terenach ONW.

Tabela 4. Wysokość dopłaty wyrównawczej w zależności od powierzchni gospodarstwa

Areał (ha)	Dopłata wyrównawcza
1 – 50	100% płatności za każdy ha
50,01 – 100	50% płatności
100,01 – 300	25% płatności
ponad 300	Brak płatności za obszar powyżej 300 ha

Źródło: jak w tab. 2.

Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i dobrostanu zwierząt

Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i dobrostanu zwierząt zwane jest Krajowym Programem Rolnośrodowiskowym (KPR). Jego założeniem jest utrwalenie wzorców trwałej i zrównoważonej gospodarki rolnej, zwłaszcza na obszarach chronionych i zagrożonych degradacją. Celem tego działania jest promocja systemów produkcji rolniczej prowadzonych w sposób zgodny z wymogami ochrony środowiska (przeciwdziałanie zanieczyszczeniom wód, erozji gleb), ochrona i kształtowanie krajobrazu, ochrona zagrożonych wyginięciem gatunków dzikiej fauny i flory oraz ich siedlisk. Rolnik, przystępując do programu rolnośrodowiskowego, musi stosować się do zasad Zwyczajnej Dobrej Praktyki Rolniczej na całym obszarze gospodarstwa, tj. nawet na tych działkach, które nie są objęte zobowiązaniem.

W ramach KPR przewidziano realizację kilku pakietów, takich jak:

- „rolnictwo zrównoważone” (kod: S01) – polega na ograniczeniu nawożenia, zbilansowaniu gospodarki nawozami i przestrzeganiu odpowiedniego następstwa roślin;
- „rolnictwo ekologiczne” (kod: S02) – polega na stosowaniu metod rolnictwa ekologicznego w rozumieniu ustawy o rolnictwie ekologicznym;
- „utrzymanie łąk ekstensywnych (kod: P01) – wiąże się z przywróceniem lub kontynuacją wykaszania traw, w terminie od 1 lipca włącznie, na łąkach jednokośnych o wysokich walorach przyrodniczych, zagrożonych degradacją;
- „utrzymanie ekstensywnych pastwisk” (kod: P02) – zakłada przywrócenie lub zachowanie ekstensywnych wypasów na

półnaturalnych pastwiskach w sposób gwarantujący utrzymanie walorów florystycznych oraz miejsc przebywania gatunków zagrożonych wyginięciem:

Pakiety oznaczone kodem S odnoszą się do przyjaznych środowisku systemów produkcji rolniczej, które wykraczają poza Zwykłą Dobrą Praktykę Rolniczą w Polsce i będą miały zastosowanie na gruntach rolnych w całym gospodarstwie. Natomiast pakiety oznaczone kodem „P” obejmują działania zmierzające ku zachowaniu priorytetowych siedlisk lub wzrostu udziału gruntów o znaczeniu buforowym w krajobrazie i będą miały zastosowanie tylko w odniesieniu do tych gruntów rolnych.

Ze względu na metodykę kalkulacji płatności i zasady monitorowania programu wymienione pakiety rolnośrodowiskowe zróżnicowano na 16 opcji (tab. 5).

Tabela 5. Zróżnicowanie pakietów rolnośrodowiskowych dotyczących łąk i pastwisk

Nazwa pakietu rolnośrodowiskowego	Liczba opcji	Zasięg wdrażania
Rolnictwo zrównoważone	1	Strefy priorytetowe
Rolnictwo ekologiczne	8	Cały kraj
Utrzymanie łąk ekstensywnych	3	Strefy priorytetowe
Utrzymanie pastwisk ekstensywnych	4	Strefy priorytetowe

Źródło: jak w tab. 2.

Na poziomie gospodarstwa rolnik może uzyskać płatność za wdrażanie od jednego do maksymalnie trzech pakietów (z uwzględnieniem wszystkich wynikających z tych pakietów opcji i wariantów). W przypadku wdrożenia więcej niż jednego pakietu obowiązują ściśle określone zasady łączenia pakietów.

W przypadku, gdy powierzchnie wdrażania pakietów będą pokrywać się, płatności rolnośrodowiskowe wynikające z tych różnych pakietów będą sumowane na danej powierzchni. Wówczas obowiązywać będzie wymóg przestrzegania górnych limitów płatności na hektar. W sytuacji, gdy gospodarstwo częściowo jest położone w strefie priorytetowej, rolnik może ubiegać się o uczestnictwo w programie, jeśli co najmniej 50% jego gruntów ornych lub użytków zielonych (nie mniej niż 1 ha uprawianych gruntów), jest położonych na terenie strefy.

Tabela 6. Zasady łączenia pakietów rolnośrodowiskowych na poziomie gospodarstwa

Pakiety	S01	S02	P01	P02
Rolnictwo zrównoważone (S01)		N	TW	TW
Rolnictwo ekologiczne (S02)	N		TW	TW
Utrzymanie łąk ekstensywnych (P01)	TW	TW		TW
Utrzymanie pastwisk ekstensywnych (P02)	TW	TW	TW	

Uwaga: N – pakiety wykluczające się

TW – pakiety można łączyć tylko w strefach priorytetowych

Źródło: jak w tab. 2.

Płatności za poszczególne pakiety rolnośrodowiskowe zostały ustalone w formie zryczałtowanej, na podstawie utraconego dochodu, kosztów poniesionych w rezultacie przyjętych zobowiązań oraz potrzeby motywacji finansowej. Stawki płatności do pakietów rolnośrodowiskowych przedstawiono w tabeli 7.

Tabela 7. Zestawienie stawek płatności do pakietów rolnośrodowiskowych

Kod	Nazwa pakietu	Płatność EURO/ha
S01	Rolnictwo zrównoważone	36,69
S02	Rolnictwo ekologiczne	
S02b01	Trwałe użytki zielone (bez certyfikatu)	75,68
S02b02	Trwałe użytki zielone (z certyfikatem)	59,63
P01	Utrzymanie łąk ekstensywnych	
P01a01	Półnaturalne łąki jednokośne – wykaszanie ręczne	236,22
P01a02	Półnaturalne łąki jednokośne – wykaszanie mechaniczne	91,74
P01b	Półnaturalne łąki dwukośne	201,82
P02	Utrzymanie ekstensywnych pastwisk	
P02a	Pastwiska na murawach ciepłolubnych	68,80
P02b	Pastwiska nizinne	
P02b01	Pastwiska nizinne z wypasem tradycyjnym	91,74
P02c	Pastwiska górskie	
P02c01	Pastwiska górskie do 350 m n.p.m	52,75
P02c02	Pastwiska górskie powyżej 350 m n.p.m.	128,43

Źródło: jak w tab. 2.

Ważny też jest pakiet „ochrona gleb i wód” (K01), którym może być np. stosowane ściernisko z wsiewkami np. traw utrzymywane na polach w okresie zimowym ma znaczenie przeciwerozyjne, ograniczające spływy powierzchniowe biogenów z pól do wód, ułatwiające zwiększenie zawartości materii organicznej w glebie. Pozostawienie ścierniska na zimę ma również ważne znaczenie dla zimujących ptaków jako baza pokarmowa. Istnieją następujące warianty pakietu K01:

- wsiewki poplonowe – 330 zł/ha,
- międzyplon ozimy – 570 zł/ha,
- międzyplon ścierniskowy – 520 zł/ha.

Minimalna powierzchnia wdrażania pakietu w gospodarstwie to 1 ha gruntów ornych na działkach rolnych nie mniejszych niż 0,1 ha (wsiewka lub międzyplon są wykonywane na całej działce rolnej zajętej przez plon główny). Pakietu K01 nie można łączyć z pakietem S02.

Zalesianie gruntów rolnych

Głównym celem programu jest powiększenie obszarów zalesionych, poprawa struktury przestrzennej obszarów wiejskich, wycofanie z produkcji gruntów rolnych niskiej jakości oraz przeciwdziałanie degradacji gleb. Podstawą planowania zakresu realizacji działania jest Krajowy Program Zwiększania Lesistości (przyjęty przez Radę Ministrów w 1995 roku). Według tego Programu skala zalesień jest oszacowana na około 14 – 24 tys. ha gruntów rolnych rocznie, przy założeniu, że nie obejmuje to gruntów odłogowanych. W latach 2004-2006 przewidziano zalesienie 56 tys. ha gruntów rolnych.

Premia zalesieniowa stanowi zryczałtowaną płatność, która uwzględnia pokrycie kosztów, wynikających z utraconych dochodów z tytułu przekształcenia gruntów rolnych na grunty leśne i jest wypłacana co roku, przez 20 lat od założenia uprawy. Premia zalesieniowa podlega prawu dziedziczenia. Wsparcie nie jest przyznawane rolnikom korzystającym z renty strukturalnej. Premia pielęgnacyjna i zalesieniowa jest finansowana ze środków EU (80%) i krajowych (20 %).

Tabela 8. Poziom płatności w roku 2005

Lp.	Nazwa schematu	Poziom płatności do lasów [zł/ha]	
		iglastych	liściastych
1.	Dopłata do zalesienia		
	Zalesianie na terenach o korzystnej konfiguracji	3400	4200
	Zalesianie na terenach o niekorzystnej konfiguracji	5200	6200
	Grodzenie siatką 2-metrową	1800	
	Inne metody osłony przed zwierzyzną	570	
2.	Premia pielęgnacyjna	400	
	na terenach o korzystnej konfiguracji	520	
	na terenach o niekorzystnej konfiguracji	600	
3.	Premia zalesieniowa		

Źródło: jak w tab. 2.

O przyznanie wsparcia mogą ubiegać się osoby fizyczne, prowadzące gospodarstwo rolne uzyskujące co najmniej 20% dochodów z tytułu prowadzenia tego gospodarstwa oraz grupy rolników (co najmniej 3 rolników), którzy chcą wspólnie zalesić co najmniej 5 ha gruntów rolnych, przylegających do siebie. Pomoc może być przyznana rolnikowi, który uzyska potwierdzenie z gminy o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia, przedstawi odpowiedni wniosek o zatwierdzenie planu zalesienia, przestrzegać będzie warunków i terminów wyrażonych w planie zalesieniowym oraz zadba, żeby uprawa leśna spełniła kryteria udatności uprawy.

Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej

Celem programu jest ułatwienie dostosowania się producentom rolnym do standardów obowiązujących w Unii Europejskiej, w dziedzinie ochrony zdrowia publicznego, zdrowia zwierząt oraz dobrostanu zwierząt. Są tu trzy grupy zagadnień, a mianowicie:

- osiągnięcie standardów i wdrożenie norm wymaganych w prawodawstwie UE dotyczących wyposażenia gospodarstw w budowlę i urządzenia do przechowywania nawozów organicznych (płyty gnojowe, zbiorniki na gnojowicę lub gnojówkę),

2. spełnienie przez gospodarstwa mleczarskich wymogów weterynaryjnych np. w zakresie schładza mleka, wyposażenie w dojarki, urządzenia służące do dostarczania wody dla krów,
3. dostosowanie ferm kur niosek do norm europejskich w zakresie wielkości i wyposaż klatek.

Wsparcie polega na pokryciu kosztów inwestycji spełniających wszystkie standardy, ale maksymalnie do 25 tysięcy euro na gospodarstwo. Płatności są zryczałtowane, z uwzględnieniem kosztów standardowych dla przedsięwzięcia.

Wsparcie tworzenia i funkcjonowania grup producentów rolnych

Rolnicy mogą założyć grupę producentów rolnych. Wsparcie z tym związane może być udzielane na zakładanie i administracyjne koszty działania przez 5 lat. Kwota wsparcia wyliczana jest na podstawie rocznej wartości netto sprzedanej produkcji, wyprodukowanej w gospodarstwach członków grupy. Wysokość tej pomocy w kolejnych pięciu latach wynosi:

- 5%, 5%, 4%, 3% i 2% wartości produkcji sprzedanej do kwoty 1 mln euro,
- 2,5%, 2,5%, 2%, 1,5% i 1,5% wartości produkcji sprzedanej powyżej 1 mln euro.

Wsparcie nie może przekroczyć: w pierwszym i drugim roku – 1 mln euro, w trzecim – 80 000 euro, w czwartym – 60 000 euro, w piątym roku – 50 000 euro. Grupa może otrzymać wsparcie tylko raz.

Sektorowy program operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”

Sektorowy program operacyjny (SPO) obejmuje dwa priorytety:

- wspieranie zmian i dostosowań w sektorze rolno-żywnościowym,
- zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.

Pierwszy z priorytetów dotyczy następujących działań:

1. inwestycje w gospodarstwach rolnych,
2. ułatwianie startu młodym rolnikom,
3. szkolenia,
4. wsparcie doradztwa rolniczego,

5. poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych.

W ramach pierwszego działania pomocą finansową mogą zostać objęte koszty zakupu gruntów rolnych, o ile zakup ten stanowi część planowanej inwestycji i jest ściśle związany z jej celami. Producenci mogą liczyć na pomoc przy realizacji projektów inwestycyjnych związanych z modernizacją gospodarstw rolnych, prowadzących do dostosowania ich do warunków funkcjonowania na jednolitym rynku. Projekty te mogą obejmować:

- zakup, budowę lub remont połączony z modernizacją budynków lub budowli służących produkcji rolnej,
- zakup lub instalację maszyn, urządzeń lub narzędzi do produkcji rolnej,
- zakup, instalację lub budowę urządzeń do nawadniania upraw,
- zakup, instalację lub budowę urządzeń służących ochronie środowiska,
- zakup gruntów rolnych do 10% kosztów kwalifikowalnych projektu.

Pomoc może być przyznana na inwestycje w gospodarstwach, które:

- spełniają kryterium żywotności ekonomicznej lub spełniają je po realizacji projektu,
- spełniają minimalne standardy w zakresie ochrony środowiska, higieny i warunków utrzymania zwierząt lub – w przypadku, gdy dotyczy to standardów nowowprowadzonych – osiągną je po realizacji planowanej inwestycji,
- są prowadzone przez osoby posiadające kwalifikacje rolnicze, wynikające z posiadanego wykształcenia lub doświadczenia w pracy w rolnictwie.

Poziom pomocy finansowej będzie wynosił maksymalnie:

- 50% kosztów kwalifikowanych lub 60%, jeśli gospodarstwo położone jest na terenach o niekorzystnych warunkach gospodarowania,
- 55% kosztów kwalifikowanych, jeśli odbiorcą pomocy jest młody rolnik lub 60%, jeśli gospodarstwo położone jest na terenach o niekorzystnych warunkach gospodarowania i odbiorcą pomocy jest młody rolnik [Fundusze ...].

Udział UE w finansowaniu tego działania może stanowić do 35% całkowitego kwalifikującego się kosztu. Projekty finansowane w ramach tego działania nie mogą być wspierane ze środków pomocy publicznej przeznaczonych na inne programy.

Ważnym działaniem może być ułatwienie startu młodym rolnikom. Pomoc udzielana jest w formie premii w wysokości 50 000 zł, którą beneficjenci mogą przeznaczyć m.in. na modernizację przejmowanych gospodarstw. Istotne jest jednak spełnienie czterech kryteriów:

- wiek do 40 lat i termin rozpoczęcia prowadzenia gospodarstwa nie wcześniej niż 12 miesięcy przed dniem przyznania pomocy,
- posiadanie odpowiednich kwalifikacji zawodowych,
- uzyskanie minimalnych standardów w zakresie środowiska, higieny, dobrostanu zwierząt w gospodarstwie rolnym,
- osiągnięcie odpowiedniego poziomu żywotności ekonomicznej gospodarstwa.

Drugi z priorytetów obejmuje następujące działania:

1. przywracania potencjału produkcji leśnej zniszczonego naturalną katastrofą lub pożarem oraz wprowadzenie odpowiednich instrumentów zapobiegawczych,
2. scalanie gruntów,
3. odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego,
4. różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów,
5. gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi,
6. rozwój i ulepszenie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem,
7. pilotażowy program lider+.

Spśród tych działań ważnych jest szczególnie kilka, takich jak: scalanie gruntów, gospodarowanie zasobami wodnymi, czy poprawienie infrastruktury technicznej. W ramach scalania gruntów pomoc finansowa obejmie opracowanie dokumentacji geodezyjno-prawnej oraz zagospodarowanie poscaleniowe związane z organizacją przestrzeni produkcyjnej. Kryterium dostępu stanowi wystąpienie starosty o wykonanie scalenia gruntów, potwierdzone przez co najmniej 50% właścicieli gospodarstw rolnych, położonych na projektowanym obszarze lub właścicieli nieruchomości, których łączny obszar przekracza połowę powierzchni projektowanego obszaru. Pomoc stanowić będzie pokrycie całkowitych kosztów kwalifikowanego przedsięwzięcia. Udział UE w finansowaniu przedsięwzięcia stanowił będzie do 80% całkowitego kosztu. Projekt współfinansowany w ramach tego działania nie może być wspierany ze środków finansowych dotyczących innych programów.

W ramach gospodarowania wodą są wspierane projekty z zakresu melioracji szczegółowych i podstawowych. Pomocą objęte są koszty opracowania dokumentacji technicznej projektów, budowy lub modernizacji urządzeń melioracji podstawowych i szczegółowych. Właściciele gruntów są zobowiązani do poniesienia 20% kosztów inwestycji. Udział UE w przypadku melioracji szczegółowych wynosi do 50% całkowitego kosztu, a w przypadku melioracji podstawowych – do 80%.

Kolejnym istotnym działaniem jest rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem. Wspierane są małe projekty mające na celu polepszenie dostępu rolników do infrastruktury technicznej. Pomoc wynosi do 50% kosztów, zaś maksymalna jej wysokość jest następująca:

- budowa lub remont z modernizacją dróg wewnętrznych – 200000 zł,
- budowa lub remont z modernizacją urządzeń zaopatrzenia w wodę (ujęć wodnych, urządzeń służących do magazynowania i uzdatniania wody, sieci i przyłączy wodociągowych, urządzeń regulujących ciśnienie wody) – 80 000 zł,
- budowa lub remont z modernizacją urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków (urządzeń do gromadzenia, odprowadzania, przesyłania i oczyszczania ścieków pochodzących z gospodarstwa domowego lub rolnego) – 80 000 zł,
- budowa lub remont z modernizacją sieci i urządzeń zaopatrzenia w energię (przyłączy do istniejącej sieci energetycznej: elektroenergetycznej, gazowej, ciepłej, instalacji elektroenergetycznych, indywidualnych urządzeń zaopatrzenia w energię ze źródeł skojarzonych lub odnawialnych) – 120 000 zł.

Zakres zainteresowania potencjalnych beneficjentów pomocą finansową

W tabeli 9 przedstawiamy sumy na jakie złożono wnioski o pomoc na tle dostępnych funduszy.

Tab. 9. Kwoty, o jakie zabiegają beneficjenci w ramach PROW i SPO według stanu w lutym 2005 roku

Lp.	Nazwa programu	Kwoty na które [mln zł]		Udział wnioskowanych kwot w dostępnych [%]
		złożono wnioski	dostęp ne	
	Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich			
1.	Renty strukturalne	34	2600	1,3
2.	Wspieranie gospodarstw niskotowarowych	272	1500	18,1
3.	ONW	951	3900	24,4
4.	Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych	87	1400	6,2
5.	Zalesianie	66	407	16,2
6.	Dostosowanie do standardów UE	2000	974	205,3
7.	Grupy producentów	5	102	4,9
8.	Pomoc techniczna	121	172	70,3
9.	Uzupełnienie płatności obszarowych	975	2800	34,8
10.	Uzupełnienie SAPARD	471	560	84,1
	Sektorowy Program Operacyjny			
1.	Inwestycje w gospodarstwach	995	2400	41,5
2.	Ułatwienia startu młodym rolnikom	792	693	114,3
3.	Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych	513	1800	28,5
4.	Przywracanie potencjału produkcji leśnej	27	50	54,0
5.	Różnicowanie działalności rolniczej	67	428	15,7
6.	Rozwój infrastruktury technicznej	27	163	16,6
7.	Pomoc techniczna	84	96	87,5

Źródło: Kozmana M., 2005: Kto pierwszy ten dofinansowany. Rzeczpospolita, nr 65(7054) i obliczenia własne.

Przedstawione dane wskazują na bardzo nierównomierne zainteresowanie potencjalnych beneficjentów poszczególnymi programami, od wielkiego zainteresowania dostosowaniem do standardów UE po nikłe - w stosunku do potencjalnych możliwości - rentami strukturalnymi.

Kredyty preferencyjne dostępne w 2005 roku

Ważnym źródłem zasilania rolnictwa w środki finansowe są kredyty preferencyjne. W 2005 r. Agencja Modernizacji i Restrukturyzacji Rolnictwa (ARMiR) będzie stosowała dopłaty do oprocentowania kredytów preferencyjnych udzielonych w latach 1994-2004, oraz dopłaty do oprocentowania nowo udzielanych kredytów inwestycyjnych w ramach dotychczasowych obowiązujących linii kredytowych oraz dopłaty do kredytów „kłęskowych”. Poniżej przedstawiamy ważniejsze linie kredytowe:

1. na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach dla rolnictwa – Symbol IP,
2. na zakup gruntów rolnych – Symbol KZ,
3. na utworzenie lub urządzenie gospodarstw rolnych przez osoby, które nie przekroczyły 40 roku życia – Symbol MR,
4. w ramach „Branżowego programu wspólnego użytkowania maszyn i urządzeń rolniczych” – Symbol BR/10,
5. na utworzenie lub urządzenie gospodarstwa rolnego w ramach realizacji zaakceptowanego przez Ministrów Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Finansów programu osadnictwa rolniczego na gruntach Skarbu Państwa – Symbol OR,
6. na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach dla rolnictwa przez grupy producentów rolnych powstałe na mocy ustawy z dnia 15 września 2000r. *o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw* (Dz. U. nr 88, poz. 983) – Symbol GP,
8. na zakup nieruchomości rolnych przeznaczonych na utworzenie lub urządzenie gospodarstwa rodzinnego w rozumieniu ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. *o kształtowaniu ustroju rolnego* (Dz. U. nr 64, poz. 592) – Symbol GR,
9. na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie nowych technologii produkcji w rolnictwie, w tym wytwarzania surowców do produkcji bioetanolu i biokomponentów, zapewniających wysoką jakość produktu lub w zakresie dostosowania produkcji zwierzęcej do wymogów sanitarnych, ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt – Symbol NT,
10. na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej znajdujących się na obszarach

dotkniętych klęską suszy, gradobicia, nadmiernych opadów atmosferycznych, powodzi, huraganu, pożaru, plagi gryzoni lub osuwisk ziemi – Symbol KL.

Celem uzyskania kredytu niezbędne jest przygotowanie planu inwestycji, uzyskanie pozytywnej opinii ośrodka doradztwa rolniczego oraz złożenie tych dokumentów wraz z wnioskiem o kredyt w banku współpracującym z ARiMR.

W 2005 r. wprowadzono jednoprocentową wysokość minimalnego oprocentowania, kiedy kredyt można przeznaczyć przedsięwzięcia zapewniające wysoką jakość produktu lub dostosowanie produkcji do wymogów sanitarnych, ochrony środowiska i utrzymania zwierząt.

Wnioski

1. Rolnicy mają dość szerokie spektrum dostępnych środków pomocowych. Obejmuje to zarówno środki dostępne w programie przedakcesyjnym SAPARD, w ramach płatności bezpośrednich, jak też PROW i SPO.
2. Istnieją dwie grupy dostępnych środków, a mianowicie nie wymagające tworzenia specjalnych programów inwestycyjno-rozwojowych oraz takie, dla których przygotowanie ich jest potrzebne. Do pierwszej grupy zaliczamy płatności bezpośrednie i uzupełniające, których uzyskanie wiąże się tylko ze złożeniem w ARiMR odpowiedniej dokumentacji, czego zresztą większość rolników już dokonała. Trudniejsze jest pozyskanie środków z funduszy strukturalnych w ramach programów ujętych w PROW i SPO. Tu wymagana jest często kreatywna postawa rolników oraz przygotowanie trudniejszych na ogół do sporządzenia wniosków. Stąd też bardzo ważną będzie pomoc w ich przygotowaniu doradców rolnych ODR, jak również specjalistów z oddziałów terenowych ARiMR.
3. Pozyskiwanie dopłat bezpośrednich i uzupełniających nie wymaga finansowego udziału własnego rolników, stąd też będą one uzyskiwane masowo. Większość projektów w ramach PROW i SPO jest dofinansowywana tylko z funduszy strukturalnych. Stąd też należy oczekiwać, iż programy te bardziej wesprą rozwój gospodarstw już istniejących, bądź też rolników, którzy potrafią się

- lepiej zorganizować (grupy producenckie), lub też wykażą się umiejętnością pozyskiwania środków spoza gospodarstwa.
4. Największym zainteresowaniem rolników, w stosunku do planów, cieszą się projekty dotyczące dostosowania gospodarstw do standardów unijnych oraz ułatwienia startu młodym rolnikom. Relatywnie mało wniosków złożono o renty strukturalne, programy rolnośrodowiskowe, czy tworzenie grup producenckich. Ze względu na krótki jeszcze okres funkcjonowania programów i różne ich zaawansowanie regulacyjne (prawne) nie można oceniać, jakie będzie faktyczne wykorzystanie dostępnych środków w całym okresie lat 2004 – 2006.

Literatura:

1. Fundusze strukturalne (www.funduszestrukturalne.gov.pl)
 2. Klepacki B., Szymańska E., 2004: Miejsce użytków zielonych i terenów przyrodniczo cennych w polityce Strukturalnej. IMUZ, Falenty.
 3. Kozmana M., 2005: Kto pierwszy ten dofinansowany. Rzeczpospolita, nr 65(7054).
 4. Plan Rozwoju Obszarów wiejskich na lata 2004-2006. MRiRW. Warszawa 2004.
 5. Polskie Rolnictwo w UE. Biuletyn informacyjny. Wydanie specjalne MRiRW oraz ARiMR. Warszawa 2003.
 6. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej GUS, 2003.
 7. Rzeźnicki B., 2005: Pomoc ARiMR dla producentów rzepaku. Wieś Jutra, nr 4.
 8. Sapard (www.sapard.com.pl)
- Sektorowy program operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”. MRiRW, Warszawa 2004.